

HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍCH RIZIK NENÍ PRÁZDNÝ POJEM

V zákoně o ochraně veřejného zdraví a dalších předpisech často nacházíme pojem hodnocení zdravotních rizik. Je to logické, neboť zhodnocení výchozí situace z hlediska pravděpodobnosti možných zdravotních problémů je při ochraně veřejného zdraví základem pro stanovení adekvátních opatření, ať již represivní nebo preventivní povahy.

Obsahem, rozsahem a náročností ovšem může být hodnocení zdravotních rizik velmi rozmanitou činností, od běžných každodenních úvah při posuzování závažnosti nedostatků zjištěných při hygienických kontrolách, až k posouzení závažných situací s výskytem mnoha potenciálně rizikových látek v prostředí nebo navržení limitních hodnot pro nově zjištěné škodlivé látky.

Většinou si ale pod tímto pojmem představíme klasický postup podle metodiky Health Risk Assessment (HRA), původně vypracované americkou agenturou pro ochranu životního prostředí US EPA, sestávající ze čtyř základních kroků: identifikace nebezpečnosti, hodnocení vztahu dávky a účinku, hodnocení expozice a charakterizace rizika. Základy metody HRA byly v uplynulých 15 letech obsahem mnoha kurzů pořádaných v rámci doškolování pracovníků hygienické služby. Posléze byla pro provádění hodnocení zdravotních rizik podle zákona o ochraně veřejného zdraví zavedena povinná autorizace a podobně i odborné osvědčení pro hodnocení zpracovávaná v procesu EIA.

Tento původně dobře míněný krok, který v prvním období zlepšil kvalitu prováděných hodnocení využívaných orgány ochrany veřejného zdraví, však paradoxně odborné úrovni vlastní činnosti krajských hygienických stanic spíše neprospěl. Mnoho pracovníků KHS utvrdil v názoru, že hodnocení zdravotních rizik je úzce specializovanou činností, která se týká pouze autorizovaných osob. To pak vede k tomu, že vyžadují autorizovaná hodnocení zdravotních rizik i pro situace, kdy je to zjevně zbytečné, a které by si měl umět posoudit erudovaný pracovník KHS sám, a k předloženým hodnocením přistupují pasivně, nezabývají se jejich kvalitou a akceptují i hodnocení zcela zjevně nedostatečně a nesprávně zpracovaná. Hlavní hygienik sice vydal v roce 2005 metodický materiál „Zásady a postupy hodnocení a řízení zdravotních rizik v činnostech odboru hygieny obecné a komunální“, ve kterém je aktivní úloha KHS v této oblasti, a s tím související požadavky na kvalifikaci příslušných pracovníků zdůrazněna, praxe je však často jiná.

Jak jsem již naznačil, dobrá situace není ani z hlediska odborné úrovně práce některých osob s autorizací nebo odborným osvědčením. Týká se to zejména studií hodnocení vlivů na veřejné zdraví v dokumentacích EIA, kde se používají starší texty a postupy, někdy nekriticky převzaté z cizích prací, bez jakékoliv aktualizace na základě studia současných poznatků z odborné literatury. I opakovaná upozornění na závažné nedostatky těchto prací v rámci kontroly autorizovaných hodnocení zdravotních rizik, prováděných Státním zdravotním ústavem, se u některých osob mívá účinkem a nedostatečný tlak KHS na kvalitu předkládaných hodnocení tomuto stavu napomáhá. Situaci pochopitelně neprospívá ani to, že hodnocení zdravotních rizik s výjimkou problematiky pitné vody v posledních letech postrádá systematické metodické vedení.

Hodnocení zdravotních rizik ovšem není jen zpracování kompletních studií metodikou HRA. Postup, při kterém se uplatní znalosti o škodlivých vlastnostech různých agens a podmínek, za kterých se mohou projevit, a aplikace těchto znalostí na konkrétní situace, ať již existující nebo budoucí, je základem činnosti prakticky každého odborného pracovníka KHS, respektive měl by být základem této činnosti, a to i při zdravotním dozoru při kontrole plnění povinností stanovených zákonem o ochraně veřejného zdraví a jeho prováděcími předpisy, včetně závazných limitů. Bez schopnosti odborně zdůvodnit tyto požadavky a hodnoty limitů a v konkrétních situacích vysvětlit, jaké zdravotní následky může mít jejich nedodržování, hygienik v očích druhé strany ztrácí autoritu a vážnost své profese.

Nelze se pak divit častým představám zájemců o práci v hygienické službě, že nemusí mít žádné odborné vzdělání, neboť jedinou potřebnou kvalifikací k výkonu práce hygienika je nastudovat pár předpisů a správný řád.

Ochrana veřejného zdraví je příliš složitou a různorodou oblastí, přinášející nejrůznější situace, než aby ji bylo možné detailně postihnout právními předpisy. Bez odborného vzdělání a průběžné aktualizace a doplňování znalostí, mezi kterými má hodnocení zdravotních rizik nezastupitelné postavení, nemůže hygienik ani v každodenní praxi, a zejména pak v mimořádných situacích, naplnit úlohu, která se od něj veřejností a podle zákona očekává.

Bohužel dění v hygienické službě v posledních letech jde směrem, který před odbornou úrovní činnosti spíše preferuje její formální stránku.

Redakční rada je tímto stavem znepokojena a vyvíjí snahu, aby čtenáři časopisu Hygiena nacházeli na jeho stránkách mimo jiné i nové poznatky a zkušenosti z oblasti hodnocení zdravotních rizik.

MUDr. Bobumil Havel